

Cengiz Dağcı

(Gurzuf, 1919)

Yalnız Kmm'in değil bütün Türk dünyasının en büyük romancılarından olan Cengiz Dağcı, 9 Mart 1919'da Gurzuf'ta doğdu. Babası berber Emir Hüseyin, annesi Fatma hanımdır. Ailenin sekiz çocuğu vardır ve Cengiz dördüncüdür.

Ailenin Kızıltaş'a taşınması ile Cengiz ilkokulu burada bitirdi (1931). Aynı yıl tutuklanıp bir süre hapse kalan Hüseyin Bağcı, Kızıltaş'a gelmeyerek Akmesçit'te çalışmaya başladı ve Cengiz'i de oraya aldı. On İkinci Numune Mektebi'ne yazılan Cengiz, burayı bitirince, On Üçüncü Tam Ortaokula devam etti. Burada iken, 1936'da Gençlik Mecmuası'nda ilk şiirleri çıkmaya başladı.

Cengiz Dağcı, 1937 yılında Akmesçit Pedagoji Enstitüsü'nün Tarih bölümüne girdi. Bir yandan da gazetelerde çalışmaya başladı. 1939 yılında çocukluğunun geçtiği Kızıltaş'ı son kere ziyaret eden Cengiz Dağcı, 1940 Aralık ayında askere alında ve cepheye gönderildi. 1941 yılında Almanlara esir düşen Cengiz Dağcı savaşın sonuna kadar toplama kamplarında kaldı.

1945 yılında Polonya'da Regina ile tanışarak evlendi ve İngiltere'ye giderek orada yerleştiler. Londra'nın bir semtinde lokantacılık yaparak geçimini sağladı. Ağır şartlarda çalışırken, bir yan-

dan da, büyük romanlarını burada yazdı. Bütün romanlarının konusu Kırım'dır. Türkiyeli okurlar, Kırım'ı onun romanlarından okuyarak sevmiştir. Savaş günlerini anlatan romanları da fevkalade başarılıdır. "Onlar da İnsandı" romanı ise, Türk edebiyatlarının en büyük bir kaç romanı içinde sayılmaktadır.

Cengiz Dağcı, Türkiye'ye hiç gelmediği halde romanlarını genellikle Türkiye Türkçesi ile yazdı. Bütün eserlerinde ve özellikle "Anneme Mektuplarda olağanüstü bir üslup ve lirizme sahiptir.

Eserleri: *Korkunç Yıllar*, İstanbul-1956; *Yurdunu Kaybeden Adam*, İstanbul-1957; *Onlar da İnsandı*, İstanbul-1958; *Ölüm ve Korku Günleri*, İstanbul-1962; *O Topraklar Bizimdi*, İstanbul-1966; *Dönüş*, İstanbul-1968; *Genç Timuçin*, İstanbul-1969; *Badem Dalına Asılı Bebekler*, İstanbul-1970; *Üşüyen Sokak*, İstanbul-1972; *Anneme Mektuplar*, İstanbul-1988; *Benim Gibi Biri*, İstanbul-1988; *Yansılar 1*, İstanbul-1988; *Yansılar 2*, İstanbul-1990; *Yansılar 3*, İstanbul-1991; *Yansılar 4*, İstanbul-1993; *Yoldaşlar*, İstanbul-1991; *Ben ve İçimdeki Ben*, İstanbul-1994; *Biz Beraber Geçtik Bu Yolu*, İstanbul-1996; *Haluk'un Defterinden Londra Mektupları*, İstanbul-1996, *Hatıralarda Cengiz Dağa*, İstanbul-1998.

Roman

ONLAR DA İNSANDI

ÖZET

Kırım'ın Kızıltaş köyünde Bekir, karısı Esmâ ve kızı Ayşe ile birlikte yaşamaktadır.

Ayşe ve Seyd-Ali'nin oğlu Remzi birbirlerine karşı hissi alaka duymaktadırlar.

Bir gün köye baba-oğul iki Rus dilenci gelir. Bekir bu iki dilenciye yardımcı olur ve yatmaları için yer gösterir; yalvarmalarına dayanamayarak yanlarında çalışmalarına rıza gösterir.

Aradan bir hayli zaman geçtikten sonra Bekir tarlasında çalışırken bazı papaz kılıklı adamlara rastlar. Bunlar tarlaları ölçen Rus topograflardır. Bu durum köyde kuşku ile karşılanır.

Bekir'in Yalta'ya erzak almak için gittiği bir gün baba dilenci Kala Mala ile oğlu İvan köyde yalnız kalırlar. Bu sırada şiddetli bir yağmur yağar. Ayşe, kurumaya bırakılan tütünleri toplamak için tarlaya kaşar, fakat İvan'ın saldırısına uğrar. İvan'dan güçlükte kurtulan Ayşe köye kaşar ve İvan'ın tekrar sal-

dirabileceğinden korktuğu için kısa bir süre içerisinde Remzi ile evlenerek Seyd-Ali'nin evine yerleşir.

Bu sıralarda Ruslar yol yapımı için her evden bir erkek isterler ve İvan'ı yol işçilerinin başına çavuş yaparlar; yolda çalışmak istemeyen Türkleri ise hapse atarlar.

Bir gün yörede büyük bir deprem olur ve İvan'ın babası Kala Mala yıkılan bir duvarın altında kalarak ölür. Remzi ve İvan Kala Malanın cesedini mezarlığa götürürler. Yolda İvan, arabayı bir uçurumdan aşağıya yuvarlamak suretiyle Remzi'yi öldürür.

Ruslar giderek zulümlerini artırır ve onları yurtlarından kovmak amacıyla köye, Rusya'nın içlerinden getirdikleri çapulcuları yerleştirmeye başlarlar. Bu çapulcular Bekir'in ineğini çalıp satarlar, köylüye yapmadıklarını bırakmazlar, Bu arada Bekir dinamitlenen Kuşkaya'nın altında kalır. İvan Bekir'in evini ateşe verir; Esmâ Seyd-Ali'nin evine, kızının ya-

nına gitmek zorunda kalır.

Rusların Kızıldaş köyünü işgal etmelerine dayanamayan Enver, kendi evini ateşe verir.

Evin ateşe verilmesinden önce Ayşe doğum yapmış ve Remzi'den hatıra kalan oğlu ile birlikte köyden uzaklaşmıştır. Çıkan yangında Enver de ölür. Artık köy boşalmış, İvan Bekir'in evine yerleşmiş, arazisini gaspetmiştir.

İvan, "evet" veya "hayır" manasına "hoho" dediği için Kızıldaş'a geldiği günden beri köylüler de Ruslara

"hoho" demişlerdir. Kızıldaş köyü boşaltıldıktan sonra İvan bir gün, köyden geçmekte olan iki dilenci görür. Bunlar Kala Mala ve İvan'ın köye geldiği günlerdeki gibi perişandırlar. İvan dilencilere kalmaları için Enver'in yanmış evini gösterir. Halbuki Bekir han ile Kala Mala 'ya evinin kapısını açmış ve "Kim olursa, kılığı kıyafetleri ne olursa olsun onlar da insandır" demiştir. Genç dilenci İvan 'in tekli karşısında bir müddet düşünür ve "Biz hoho istemiyoruz" diyerek babası ile birlikte yoluna devam eder.

"Onlar da İnsandı"dan

Tam bir hafta süren bozuk havadan sonra bir gün gök gürledi, göğü kaplayan kurşunî bulutlar parçalandılar; zorlu bir yağmur göğü temizledi, sabahleyin tanyeri ağardı, Ayı Dağ'm ardında ufuklar kızardı, sonra güneş doğdu.

Güneş doğmasıyla Kızıldaş'ın hayatı da birden canlandı. Köylüler atlarına binerek ararlara, tarlalara, çayırılara, bostanlara gittiler. Bekir de erken kalktı, tarlanın taş duvarları dibindeki otları biçti, evine taşıdı,

Macik bütün bütün iyileşmişti. Ama Bekir hayvanı çobana vermedi: Çünkü Macik gitgide ağırlaşıyor, dağ yollarında yürüyemez oluyordu. Bekir, Macik'i sabahleyin tarla kenarındaki otlığa götürdü. Hayvan, komşu otlaklara girmesin diye İvan'a, armut ağacının altına yatıp hayvana gözcü olmasını emretti. Kendi de öğlene kadar biçilmiş otları taşıdı. Öğle üstü Ayşe ahırın damına çıktı, türküyü söyleyerek babasının taşıdığı otları teneke dama yaymaya başladı. Artık güneş adamakıllı kızdırıyordu.

Bekir bundan faydalanarak ararlara girip sınırları arandan çıkarmak için atına atladığı sırada Ayşe, damın üstünden seslendi:

-Baba, bizim tarlada birileri var, gel, bak! Bekir, atı kestirmeye doğru sürdü. Ayşe elini güneşe siper etmiş, dimdik duruyor, tarlada, bir şeyler seyrediyordu. Ayşe bir an babasına baktı. Bekir şimdi yoldaydı, incir ağaçlarına yaklaşıyordu. Ayşe, babası uzaklaşmadan sesini duyurmak ister gibi, daha hızlı seslendi:

- Baba, baba, tarlaya bak, birileri var!

Bekir atın başını çekti, atı durdurdu, eğerde dönerek kızına cevap verdi:

-Bağırma horoz gibi damın üstünde! Hiç insan görmedin mi? Kim olacak tarlada İvan!

- İvan değil baba! Otomobil yolu üzerinde, Kuşkaya'da belki on kişi var, bizim tarlada da beş altı kişi geziniyor.

- Yaa! Kimler acaba?

- Bilmiyorum. Bak, bak... Kuşkaya'dan ikisi yola iniyor, bizim tarlaya giriyor.

^- Tarla boş!

- Ama o kadar kişi...

- Çingeneler olacak! Bekle, köye gelir, ayı oy natırlar.

- Yok, yok, çingenenin Kuşkaya'da işi ne? Çin gene değil bunlar!

Sahiden de çingenelerin Kuşkaya'nın üstünde ne işleri vardı? Bekir atın üstünde, ayaklan boşta, başı göğsüne eğik, epeyce düşündü.

- Çingene olamazlar. Kimler acaba?

Bekir merak etmişti, attan indi. Hayvanı incir dalma bağladı ağır adımlarla, evin gerisine yürüdü, dama çıktı.

Arkası bayırlara bitişik, yanları birbirine eşit kuş kanatları gibi gerilmiş, üzeri yaban otları, çalı çırpı ile örtülü, kırmızı bir kayadan ibaret, ok gibi sivri burnu şoseye eğik Kuşkaya'nın üstünde on, on iki kişi duruyordu. Uzaktan kim olduklarını ne Ayşe, ne de Bekir ayırdedebiliyordu, ama çingene değildiler. Dermenköylüler de değildiler; buraların, civarın insanları değildiler. Çünkü hepsi de kargalar gibi siyah giyinmişlerdi. Müslüman da, değildiler, çünkü birkaçının başında şapka vardı, geri kalanlarsa kalpaksız, baş açıktılar.

Şosede aynı kılık, aynı biçimde üç insan duruyordu, tarlada ise altı! Bekir, bu insanlara bakarak epeyce düşündü; ensesini kaşdı; kim olduklarını, Kuşkaya'nın üstünde niçin durduklarını anlamak istedi, anlayamadı. Macik tarlanın kenarındaki otlaktaydı. İvan ise, armudun gölgesinde yatıyordu.

"Tarlada gezinmekle kime ne zararları dokunur varsın gezsinler!" diye düşündü Bekir. Az sonra Kuşkaya'daki üç kişi yola indiler, şosedekilere katıldılar, hep birden Bekir'in tarlasına geçtiler, tarladaki insanlarla birleştiler.

Bekir'in merakı artıyordu. İvan kalkar, bakar,

ne istediklerini sorar, anlar diye düşündü, bekledi. Ama, İvan armudun gölgesinde ölü gibi yatıyor, hiç kıvıldamıyordu. İnsanlarsa tarlanın bir ucundan öbür ucuna gidip geliyorlar, bazan tarlanın ortasında duruyorlar, ikisi ayrılıyor, biri armutlardan, öbürü yoldan tarafa gidiyor, ellerini kaldırıp başları üstünde sallıyorlar. Ortadakiler ise birbirlerine yaklaşıp taş yığını gibi hareketsiz, uzun zaman, öylece duruyorlardı.

Bekir hayatında çok acayip şeyler görmüştü, çeşit çeşit insanlara raslamıştı; ama böylesini ilk göüyordu. "Hay Allah, bizim tarlayı cinler basmış!" diye düşündü.

Ama tarladakiler ne cindiler, ne de başka bir şey! İnsanlardı. Şaşılacak bir şeydi, çünkü tamtakırdı tarla, beş tane çatrapı armudundan başka bir çöp bile yoktu tarlada. İnsanlar armutlara da yaklaşmıyorlardı. Arasına birkaçı topluluktan ayrılıp Kuşkaya'ya gidiyor, tarlada kalanlarsa sessiz sakın duruyorlardı.

Bekir bir daha ensesini kaşdı, başını çevirdi, soran gözlerle Ayşe'ye baktı. Ayşe gözlerini şaşılıştırarak, bilmiyorum demek ister gibi omuzlarını kaldırdı.

İnsanlar hayli zaman tarlada kaldılar. Birkaçı Kuşkaya'ya gitti, geldi; sonra hep birden şoseye yürüdüler, bir müddet durdular şosedede. Kuşkaya'dakiler de indiler, şosedekilere katıldılar, beraberce Dermenköy'e yürüdüler.

Akşamüstü, bu gördüklerini, Bekir karısına anlattı. Esmâ dinledi, dinledi ve hepsinden akıllı çıktı:

-Onlar Moskova Rusları! dedi. Yalta yalılarında güneşe yatıp tenlerini kızartırlar, tembellikten ne yapacaklarını bilmezler de sürü sürü dağlarda gezinir, çiçek, kelebek gibi şeyler toplarlar.

Başka da olamazdı. Bekir güldü:

- Vallahi bin lira verseler yapmam öyle tembellik. Koskoca adamlar kelebek peşinde koşsunlar pes! Memleketlerinde başka işleri yok mudur bu ce nabetlerin?

Bu olay unutulacaktı, fakat... Tam üç gün sonra Bekir kızını, karısını alıp aralara gitmiş, İvan da Macik'i tarlanın kenarındaki otlığa götürmüştü. Öğleye doğru idi. Ayşe aranda tütünlerle meşgul olan babasına: "Baba, baba, tarlada insanlar var!" diye seslenerek koşu koşu arana geldi.

- Nasıl insanlar?

- Kuşkaya'daki insanlar.

Bekir arandan fırladı, tam üç gün önce ahırın damından seyrettiği aynı sahne, aynı insanlarla karşılaştı.

-Eh, vallahi bizim tarla kelebek avcılarında mesken oldu yahu! dedi demedi, yanında elini güneşe siper etmiş, tarladakilere bakmakta olan Ayşe,

babasının lafını kesti.

- Zannetmem, kelebek avlamıyor bunlar!

-Ya ne?

Ayşe cevap vermedi. Az sonra kendi kendine konuşur gibi yavaşça: "Onlar topograf değil mi?" dedi, sorusunu kendi de duymamış gibi bir daha tekrarladı:

- Bunlar topograf değiller mi?

Sonra birdenbire, aranın önünde tütün kurutulmuş meydanın kenarına fırladı. Şimdi Bekir de, kızının yanında sihirli gözlerle kâh insanlara, kâh Ayşe'sinin yüzüne bakıyor; ya Ayşe'nin yüzünde, ya da uzakta, tarlasında bir şey görüyormuş gibi sarıyor, titriyordu. Kalbi de çarpmaya başlamıştı, neden, bilmiyordu.. Kendi bilmiyor, ama kalbi bunun sebebini yavaş yavaş hissediyordu. Çünkü Bekir, oldum olası o tarlada o kadar insanı hiçbir zaman görmemişti: Dünyada kelebek kalmamış gibi üç gün önce de, şimdi de hep Bekir'in tarlasına dolmuşlardı.

Bekir döndü, garip bakışlarla kızının yüzünü baktı, titreyen sesiyle sordu:

-Kelebek mi arıyorlar tarlada, kızım? Ayşe elini alından indirdi:

-Hayır, baba! kelebek aramıyorlar, onlar topograf.

- Topograf da ne?

- Onlar bizim tarlayı ölçüyorlar.

Ayşe babasına bir şey söyleyecekti, ama içini bir şey sıktı, sesi boğazında kırıldı. Çünkü toprakların alınıp kolhozlar kurulduğu haberim iki gün önce gazetede okumuştum. Şimdi, de tarlada dolaşanların kelebek toplayan Moskova Rusları olmadıklarını anlayıp babasının tarlasını ölçtüklerini gözleriyle görünce bütün kara çekilmiş, gözleri yaşarmıştı.

Babasının yüzüne de bakamıyor, ağız açık bir şey söylemeye kendinde kuvvet bulamıyordu. Bekir'in de içi yanıyordu, çünkü tarlasını yabancıların ölçmesi sofrasında ekmeğini ölçmeleri gibiydi. Hem kim ve ne sebeple yapıyordu bu işi? Tarlayı satan yoktu, alan yoktu, satmaya niyeti de yoktu; tarlanın gitmesi canın gitmesi demekti çünkü.

Çünkü onun yedi göbek ataları bu toprağa kök salmışlardı; bu toprağın, bu güneşin besiniyle büyümüşler, dallanmışlardı. Şimdiyse birtakım yabancılar gelmiş, toprağı ölçüyorlardı. Hey Allah'ım, bu kök bu topraktan çıkarılır da, başka toprağa dikilirse tamamıyla kuruyup gitmez miydi? Ama kim ölçüyordu tarlasını, ama kim atacakta Bekir'i tarlasından? Tarla babadan, atadan miras değil miydi yahu?

İçi içine sığmıyor, yüreği sanki bir işkence içinde, yumruklan sıkılıyor, boğazına katı bir şey oturuyordu. "Vallahi parçalarım, doğrarım, biçğimle. Deviririm kafasını balta ile, kim girerse toprağıma!" diye düşündü Bekir. Elleri, ayakları titriyordu. Yanındaki kızını bile görmüyor, karısının farkında olmuyordu. Sanki tarladan başka bir şey yoktu Bekir'in gözünde; dünya da, hayat da, uzaktaki çıplak tarlasıydı şimdi.

Tarlasında şimdi bilmediği, tanımadığı kim-seler dolaşiyor, ölçüp biçiyorlar, kendi mallanymış gibi geziniyorlardı sürü sürü. "Hey benim deli damarım basmasınlar!" diye düşündü Bekir. Kendisi değil de, titreyen ayakları karar vermiş gibi, kendiliğinden yürümeye, tarlaya doğru gitmeye başladı. Bayırdan indi, kayaların arasından, hayvanların köye sarktığı yola saptı, durdu.

Kalpağını kaldırdı, eliyle alınındaki terleri sildi, alçaklardan esen rüzgârın serinliğinde kendine geldi âdeta. "Yahu, karıya, danışmadan kavgaya gidiyorum!" diye düşündü, başını kaldırdı, tarlasını ve tarlasındaki insanları görmek istedi, göremedi.

Yol alçaktaydı, Kuşkaya'nın tepesinden başka hiçbir şey görünmüyordu. Yavaş yavaş yatıştı, bir sigara yaktı. Serbest düşünebilirdi artık.

Bekir, önce tekrar aranlara dönüp karısına akıl danışmak istedi. Kadın kafası olsa bile kafaydı neticede; bir kafanın halledemediği şeyi iki kafa bir araya, gelirse daha kolay sökerdi elbet. Ama arandan epeyce uzaklaşmıştı; yokuşu tırmanıp arana çıksa yorulacak, isteği, merakı kalmayacaktı. Çünkü artık toprağını bastıkları, ölçüp paylaştıkları korkusu, silinmişti kalbinden. Tek merakı kavgaya, etmek değil, insanları görmektir.

Ensesini kaşdı, gideyim gitmeyeyim diye epey düşündü, kesin karar verdi: "Hey gidi, bizim Ayşe de öyle bir lâf attı ki ortaya! Sanki ölçüyü gördü ellerinde!" dedi, merakı bir kat daha arttı, adımlarını açarak tarlasına doğru yürümeye devam etti. Az sonra şoseye vardı. Buradan tarlasını da, armut ağaçlarını, Kuşkaya'yı da pek iyi görebilirdi.

Demin tarlasında dolaşanların hepsi, şimdi Kuşkaya'da birikmişlerdi. Tarlaya konmuş kargalar gibi duruyorlardı. Bekir, gözlerini tarlanın bir ucundan öbür ucuna gezdirdi. Fakat armudun gölgesinde yüzükoyun yatan İvan'la tarla kenarındaki otlakta otlayan Macik'ten başka kimseyi göremedi, sevindi. Kaçınıcı defadır ki: "Hey bizim, Ayşe de öyle bir lâf attı ki ortaya!" dedi içinden.

İnsanlar hâlâ Kuşkaya'da idiler. Toplu, uslu, muntazam bir sürü gibi hep bir arada duruyorlardı. Kuşkaya'dan şoseye inerlerse birlikte iniyor, tepeye çıkılarsa, birlikte çıkıyorlardı.

"Buralı değil bunlar. Bizimkiler de bu intizam ne gezer!" dedi Bekir ve sola; dönerek şose boyunca yürüdü. Acele etmiyordu. Toprağını ölçüyorlar, paylaşacaklar diye korkmuyordu. Çünkü toprak ata mirasıydı, çünkü dünyada hak ve namus denen şey henüz büsbütün tükenmemişti. Hem toprağını almaya kalkışsalar bile, Bekir korkak değildi ya! Tokatı yapıştırdı mı, vallahi dişlerini toplayamazdı haksızlık edecek cenabet!

Bekir Kuşkaya'daki insanlardan yana yürüdü, şose kenarında bir taşa oturup onları seyre başladı. Tuhafıtar; hepsinin sırtında siyah, meşin ceketler vardı. Buraların insanlarına benzemiyorlardı hiç; başlarında kalpak yoktu çünkü. Hem yalnız buralılara değil, Yalta ve Akmescit Ruslarına da benzemiyorlardı. Çünkü yerli Ruslar bazan insana selâm verirlerdi. Kuşkaya'daki bunca insan Bekir'i görüyor da hiçbiri elini kaldırıp bir selâm bile vermiyordu. Hoş, Bekir'in de onlardan selâm, kelâm beklediği yoktu ya! Çünkü ne buraların, ne de bu dünyanın insanlarına benzemiyordu bunlar. Güneşte parlayan siyah meşin ceketlerinin, dizlerine kadar gelen uzun meşin çizmelerinin, keza meşin ve siperli kasetlerinin içinde bir başka dünyanın insanı gibiydiler.

Birkaçının elinde, Gurzuf iskelesi yanında resim çeken Cemil'in üç ayaklı fotoğraf makinesi gibi makineler vardı. Başbaşa verip konuşuyor, sonra hep birden Kuşkaya'dan iniyorlardı. Biri topluluktan ayrılıyor, elini kaldırıyor, bir şeyler emrediyordu. Bunun üzerine bir başkası Bekir'in tarlasına atlıyor, çatrapı armutlarına yakın bir yere gidiyor, elini kaldırıyor. Bekir ise merakla, ikide bir kalbini saran sebepsiz bir korku ile onları seyrediyordu.

Fotoğrafçıya, benzeyeni, üç ayaklı makinesini şosenin ortasına koydu. Âletin gerisine geçti, işeyen beygirler gibi iki bacağını gerdi, gözlerini makineye dayadı, belki yarım saat, hep o durumda, Kuşkaya'nın tepesine baktı. Tuhafı bu. Bekir güldü, ensesini kaşdı. "Vay anasını ne görüyor o makinede acaba?" diye pek merak etti. "İki sepet armut verirdim, bıraksa da ben de baksam şu makineye!" diye düşündü.

Ama bu fikrinden çabuk vazgeçti; çünkü olur olmaz yere baş sokacak kimselerden değildi.

Sonra başkaları geçtiler üç ayaklı makinenin ardına. Onlar da işeyen beygirler gibi bacaklarını gerdiler, gözlerini dayadılar, uzun uzun baktılar Kuşkaya'nın tepesine. Sonra içlerinden biri elini kaldırdı, armutların yanında duran adam koşarak geldi, elini kaldıran gitti, yolun kenarından değirmi bir şey aldı, öteki adam bu yuvarlağa elini uzattı, kenannı tuttu, çekti. Yuvarlağın içinden ince

bir meşin çıktı. Tuhaftı, pek tuhaftı bu!

Bekir şaşkın şaşkın, yuvarlak kutudan çıkan ince meşine dikmişti gözlerini. Kutuyu tutan, şosenin ortasında duruyor, meşinin ucunu tutan ise şosedden uzaklaşıyordu. Adam Kuşkaya'ya doğru ilerliyor, meşini de elinden bırakmıyordu. Küçük, yuvarlak kutudan çıkan meşin uzadıkça uzuyordu.

Bekir o iki adamın Kuşkaya'yı ölçeceklerini anladı. Ne yolu, ne tarlasını, ne de başka bir yeri; sadece Kuşkaya'yı ölçüyorlardı. Ölçüleri tuhaftı, kendileri de, urbaları da...

"Yok, topograf değil bunlar! Ayşe ölçüyü gördü ama yanıldı. Çünkü bunlar ne toprağa bakıyorlar, ne yola, ne de başka bir şeye! Yalnız Kuşkaya'ya bakıyor bunlar!"

Derken, Bekir'in aklına bir şey geldi. Birden elini dizine vurdu, ayağa kalktı: "Vay anasını, buldum!" dedi, tekrar taşın üstüne oturdu. "Bunlar topograf değil; hepsi cambaz, sihirbaz bunlar. Vay anasını, bu zamana kadar kafa patlattım, birden bulamadım, sihirbaz bunlar!"

Başka türlü de olamazdı. Geçen yılın baharında Yalta'da kirazlarını satıp bitirdikten sonra Battal'ın Enver'le sirk denen koca bir çadırda, bir tiyatroya, girmişlerdi. Akla hayale gelmiyecek birçok şeyleri Bekir, kendi gözüyle işte o zaman görmüştü. İp üstünde oynayan cambazlar mı, balon uçuran kediler mi; şapkasından güvercin, tavşan, yumurta çıkartan gözbağcılar mı; ağızdan çıkarılan ateşler, ipler, kayışlar, mendiller mi; neler yoktu orada!

"Vay anasını, demek meşini de şimdi böyle çıkarıyorlar bunlar! Daha ne, kutuyu kuşağının arasına sıkıştırırsa, üstüne gömleğini giyse, tut ucundan, çek babam çek! Sen de, sersem köylü, zannet ki kayış adamın kursağından çıkıyor. Vay anasını! Dur hele, Enver'i göreyim bir; anlatayım ona kayış nasıl çıkar kursaktan; anlatayım!"

Daha demin, tarlamı ölçüyorlar, paylaşacaklar diye titreyen, canı burnunun ucunda bayır aşağı koşan Bekir, şimdi gülmekten kınılıyordu.

Kayışın ucunu tutan adam, Kuşkaya'nın tepesindeydi şimdi. Şosedeki ise bağırarak bir şeyler söylüyor, ikisini seyredenler de defterlerine bir şeyler yazıyorlardı. Bekir, şosedden ta Kuşlaya'ya kadar uzanan kayışı pek merak ediyor: "O kayışa bakmama izin verseler dört sepet armut bağışladım!" diye düşünüyordu.

Nihayet, şosedekiler hep bir yere toplandılar; bir sürü gibi. Hep birden Kuşkaya'ya gittiler. Bekir şimdi kalbi rahat, yavaş yavaş ayağa kalktı, onlara baktı, elini kalçasına vurdu: "Eh dangalak işi bu,

yaraşmaz sana, Bekir!" dedi. Kuşkaya'daki adamlara, yalnız onlara değil, bütün dünyaya kendisinin toprak, mal mülk sahibi olduğunu anlatmak ister gibi göğsünü iftiharla kabarttı. Şosedden atladı, tarlasına girdi, ellerini sallaya sallaya armutların gölgesinde yatan İvan'a doğru yürüdü.

Malı mülkü emniyettedeydi, keyfi de yerinde. Tarlasında yürürken kâh Kuşkaya'daki adamlara, kâh İvan'a bakıyor, bıyıklarını buruyor, bıyık altından gülüyordu.

İvan kalkmıştı şimdi. Macik ise büyük bir iştahla tarla kenarındaki otları yiyordu. Bekir, İvan'a yaklaşınca elini Kuşkaya'dan tarafa kaldırdı:

- İvan, gördün mü sihirbazları, Kuşkaya'yı nasıl ölçüyorlar? dedi.

İvan, Bekir'in heyecanını ve sözünü iyi anlamadığı için cevap vermedi.

-Gördün mü? Bir meşini yoldan ta Kuşkaya'nın tepesine kadar çektiler.

İvan, tasdik ederek başını salladı. Bekir daha da yaklaştı, bir ahbab gibi elini İvan'ın omzuna attı:

- Onlar bizim tarlaya gelmezler mi?

İvan önce Kuşkaya'daki adamlara, sonra Bekir'e baktı:

- Hoho! dedi.

- Gelirlerse çağır onları, biraz armut yesinler! İvan manalı gözlerini önce adamlara, sonra Bekir'e çevirdi:

Konuşma böylece bitmişti. Fakat Bekir tarla kenarında otlayan Macik'in yanına gidiyordu ki, şosedden meşin ceketli biri atladı tarlaya Adımlarını açarak, uzun kollarını sallaya sallaya armutlara doğru ilerlemeye başladı.

Bekir'in yüreğini bir şey sıktı, içinden bir titreme; geçti, fakat uzun sürmedi korkusu. Adamı yakından göreceğine sevindi hattâ.

"İçinden meşin çıkan o yuvarlak kutuya baktırırsa altı sepet armut verirdim hınzıra!" diye düşündü. Ama bu düşünceden çabuk vazgeçti. Nesine lâzımdı, köylü değil miydi? Ensesini taşıdı. "Bunlar hep dangalak işi, Bekir, sen tarlana bak!" diye düşündü.

Yoldan gelen adam, on adım kadar uzakta, durdu, Önce İvan'ı, sonra Bekir'i dikkatle süzdü, sonra, üç adım daha yaklaştı, İvan'a:

- Bu tarla kimin? diye bağırdı.

Bekir'in belkemiğinden birdenbire soğuk bir titreme geçti, derhal Esma'nın sözünü hatırladı: "Malını mülkünü sorarsa anlamazlığa vur, komolizmaya inan olmaz!"

Siyah, meşin ceketli adam, İvan'a biraz daha yaklaşıp sordu:

- Tarla senin mi?

